

LEKCE IX.

Rovnost mužů a žen v kontextu trestního práva, legislativní uchopení problematiky domácího násilí v ČR

Zpracovala: *Markéta Hamrlová*

Tématické okruhy: Kriminalita žen. Násilí páchané na ženách. Legislativní uchopení problematiky domácího násilí v ČR.

Ženy a muži jako pachatelé a jako oběti.

Vložená povinná literatura (vložit):

- **Renzetti, C. M. a Curran, D. J.:** Ženy, muži a společnost, Praha, Nakladatelství Karolinum, 2003, str. 326 – 329 a 353 - 355

Vložená povinná literatura (vložit):

- **Ochmanová Veronika:** Přehled teorií vysvětlujících kriminalitu žen In: Ženská delikvence jako sociální jev, 2004

Násilí páchané na ženách.

Jednotnost terminologie a přesné vymezení jevu „**násilí na ženách**“ neexistuje, a to ani na bázi mezinárodněprávních dokumentů, vnitrostátních zahraničních právních úprav a odborné literatury.¹

Příčina existence této terminologické nejednotnosti a nejasnosti je odvislá od mnoha faktorů. Především je potřeba zahrnout do úvah na toto téma skutečnost, že násilí na ženách je integrální součástí téměř všech kultur, které se od sebe různým způsobem v mnoha svých

¹ O problematice tvorby definice pojmu „*násilí na ženách*“ v širším slova smyslu a jejích jednotlivých aspektech a aplikačních úskalích pojednává podrobně Heise, L. L. - Pintaguy, J. a Germain, A.: Násilie páchané na ženách, Skrytá ujma na zdraví, Študijný materiál vypracovaný pre Svetovú banku, první vydání, Humenné, Pro Familia, Aspekt, 1998, str. 53 a násl.

sférách odlišují. Ve světle tohoto faktu zdá se snáze pochopitelné, že není možné vytvořit jednotnou univerzální definici, která by obsahovala a zohledňovala všechny diference všech konkrétních, kulturních a společenských kontextů. Jinými slovy řečeno, skutečnost, že každá definice násilí na ženách vychází z odlišné představy o povaze tohoto problému, se potom promítá i do jeho vymezení a pojmenování.

Termín „násilí na ženách“ (violence against woman)² v širším slova smyslu bývá někdy ztotožňován s termínem „rodově podmíněné násilí“ (gendered based violence)³.

Společným jednotícím znakem všech definic je zejména to, že považují výše uvedené druhy násilí za *poměrně zvláštní, samostatný a složitý fenomén, jehož mimořádnost vyplývá nikoli z existence násilí jako takového, ale zejména z povahy subjektu vůči kterému je toto násilí směřováno* (oběťmi tohoto druhu násilí jsou v naprosté většině případů ženy) *a za jakých psychologických okolností se tak děje* (nerovnováha v mocenském rozložení sil mezi agresorem a jeho obětí atd.).

*Podle čl. 1 Deklarace OSN o odstranění násilí na ženách z roku 1993 je za **násilí páchané na ženách** označován „jakýkoli rodově podmíněný násilný čin, který vede, anebo by mohl vést k fyzické, sexuální či psychické újmě, anebo ve zranění žen, včetně vyhrožování těmito činy, zastrasování anebo svévolnému omezování svobody, a to ve veřejném či soukromém životě“.*

Vložená povinná literatura (vložit):

- Renzetti, C. M. a Curran, D. J.: Ženy, muži a společnost, Praha, Nakladatelství Karolinum, 2003, str. 370 - 377

Mezi nejčastější formy násilí páchaného na ženách bývá označováno:

- domácí násilí
- znásilnění
- obchod se ženami
- ženská obřízka

Domácí násilí

² Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) - Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1987 Sb.)

³ Declaration on the Elimination of Violence against Women - Deklarace OSN o odstranění násilí na ženách z roku 1993

Vložená povinná literatura (vložit):

- **Huňková, M.:** Domácí násilí In: **Kol. autorek a autora:** abc feminismu, Brno, NESEHNUTÍ Brno, 2004, str. 102 - 115

Znásilnění

Vložená povinná literatura (vložit):

- **Kol. autorek:** Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů, (nejen) pracovní sešit k přednáškám, Brno, NESEHNUTÍ Brno, 2004, str. 38 - 40

Obchod se ženami

Vložená povinná literatura (vložit):

- **Kol. autorek:** Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů, (nejen) pracovní sešit k přednáškám, Brno, NESEHNUTÍ Brno, 2004, str. 35 - 38

Ženská obřízka

Vložená povinná literatura (vložit):

- **Kol. autorek:** Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů, (nejen) pracovní sešit k přednáškám, Brno, NESEHNUTÍ Brno, 2004, str. 40 - 43

Legislativní uchopení problematiky domácího násilí v ČR.

Oběťmi domácího násilí jsou v majoritní většině případů ženy.⁴ Podle zahraničních pramenů se obětí domácího násilí stává každá pátá až desátá žena.⁵ Z posledního reprezentativního výzkumu prováděného na území ČR potom vyplynulo, že se obětí

⁴ Většinou bývá uváděno číslo 90 %, které připadá na ženské oběti v rámci všech případů domácího násilí – více např. Zpráva o stavu lidských práv Rady vlády pro lidská práva za rok 1999 In: www.vlada.cz

⁵ Více např. Piata žena, Aspekty násilia páchaného na ženách (Aspekt), první vydání, Bratislava, 2001, str. 50

domácího násilí ze strany svého partnera stalo někdy v průběhu svého života kolem 38 % českých žen. Zkušenost s fyzickou formou domácího násilí zmínilo až 25 % českých žen.⁶

Vložená povinná literatura (vložit):

- zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
- důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb.

Vložená povinná literatura (vložit):

- **Huňková, M. a Voňková, J.:** Limity českého práva při řešení následků domácího násilí In: Pikálková, S.: Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině, Praha, Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2004, str. 139-147

Doporučená literatura:

- Společnost mužů a žen z aspektu gender - sborník studií (Open society fund), první vydání, Praha, Open society fund, 1999
- Piata žena, Aspekty násilia páchaného na ženách (Aspekt), první vydání, Bratislava, 2001
- **Voňková, J. - Huňková, M. - Vavroňová, M. a Prokopová, Z.:** Násilí v rodině a domácnosti z pohledu práva (domácí násilí), Texty jsou určeny pro účastnice a účastníky školení o možnostech prevence a sociálně-právní pomoci dospělým obětem a dětem, první vydání, Praha, proFem, 2002
- **Kol. autorek a autora:** abc feminismu, Brno, NESEHNUTÍ Brno, 2004
- **Kol. autorek:** Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů, Brno, NESEHNUTÍ Brno, 2004

⁶ Jedná se o součást **Mezinárodního výzkumu násilí na ženách** (International Violence Against Women Survey, jehož cílem je získání kvalitních a spolehlivých informací v problematice násilí na ženách ve více než 20 zemích světa. Koncepce projektu je společným dílem UNICRI (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute), HEUNI (European Institute for Crime Prevention and Control) a Statistics Canada. Projekt je koordinován prostřednictvím realizačního týmu (International Project Team), jehož členy jsou zástupci výše zmíněných tří organizací. Koordinátorka projektu pro ČR je Mgr. Simona Pikálková (kontakt: pikalkova@uiv.cz). Institucionálně jsou řešiteli grantu Filozofická fakulta UK a Sociologický ústav AV ČR.

- **Huňková, M. a Voňková, J.:** Domácí násilí z pohledu práva (Efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím), Stráž pod Ralskem, Justiční akademie, 2004
- **Oakleyová, A.:** Pohlaví, gender a společnost, první vydání, Praha, Portál, 2000
- **Ochmanová Veronika:** Přehled teorií vysvětlujících kriminalitu žen In: Ženská delikvence jako sociální jev, 2004
- **Renzetti, C. M. a Curran, D. J.:** Ženy, muži a společnost, Praha, Nakladatelství Karolinum, 2003
- **Baxa, J. a Král, V.:** Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení, 2002 In: <http://ipravnik.cz//revue/revueclanky/domacinasili021015.html>
- **Dobash, R. E. a Dobash, R. P.:** The myth of Sexual Symmetry in Marital Violence, Social Problems, 1 -th edition, London, 1992
- **Pikálková, S.:** Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině, Praha, Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2004
- **Fagan, J.:** The Criminalization of Domestic Violence: Premises and Limits, Research Report, 1 -th edition, Washington, National Institute of Justice, 1996
- **Huňková, M.:** Domácí násilí z pohledu českého práva In: Ženská práva jsou lidská práva – sborník přednášek ze semináře, první vydání, Brno, Nesehnutí, 2002, str. 30 a násl.
- **Voňková, J. a Huňková, M.:** Domácí násilí z pohledu žen, první vydání, Praha, proFem, 2004
- **Heise, L. L. - Pintaguy, J. a Germain, A.:** Násilie páchané na ženách, Skrytá ujma na zdraví, Študijný materiál vypracovaný pre Svetovú banku, prvé vydanie, Humenné, Pro Familia, Aspekt, 1998
- důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb.

Právní předpisy doporučené k nastudování:

- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) - Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1987 Sb.)
- usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků

- Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy R (85) 4 z 26. března 1985 o násilí v rodině
- zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v aktuálním znění
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v aktuálním znění
- zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Seznam použité literatury:

- **Huňková, M. a Voňková, J.:** Limity českého práva při řešení následků domácího násilí In: Pikálková, S.: Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině, Praha, Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2004, str. 139-147
- **Voňková, J. a Huňková, M.:** Domácí násilí z pohledu žen, první vydání, Praha, proFem, 2004
- **Heise, L. L. - Pintaguy, J. a Germain, A.:** Násilie páchané na ženách, Skrytá ujma na zdraví, Študijný materiál vypracovaný pre Svetovú banku, prvé vydanie, Humenné, Pro Familia, Aspekt, 1998
- **Voňková, J. - Huňková, M. - Vavroňová, M. a Prokopová, Z.:** Násilí v rodině a domácnosti z pohledu práva (domácí násilí), Texty jsou určeny pro účastnice a účastníky školení o možnostech prevence a sociálně-právní pomoci dospělým obětem a dětem, první vydání, Praha, proFem, 2002
- Piata žena, Aspekty násilia páchaného na ženách (Aspekt), první vydání, Bratislava, 2001
- **Kol. autorek:** Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů, Brno, NESEHNUTÍ Brno, 2004
- **Huňková, M. a Voňková, J.:** Domácí násilí z pohledu práva (Efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím), Stráž pod Ralskem, Justiční akademie, 2004
- **Renzetti, C. M. a Curran, D. J.:** Ženy, muži a společnost, Praha, Nakladatelství Karolinum, 2003
- **Ochmanová Veronika:** Přehled teorií vysvětlujících kriminalitu žen In: Ženská delikvence jako sociální jev, 2004